
DR. NYUSZTAY LÁSZLÓ*

Regionális együttműködés Kelet-Közép-Európában: a Visegrádi Négyek első évtizedének néhány tapasztalata

Regional cooperation in East-Central Europe: some experience of the first decade of Visegrad Four

The Visegrad Four (V4) is a product of the new external political orientation adopted by transition countries of East-Central Europe. The Group is an important result of the post-1990 diplomacy, since by its foundation, the participants succeeded in identifying themselves as the countries in the most advantageous starting position and the firmest political commitment to the transition to market economy and democracy. During the past decade, the members of the Group made significant achievements in the transition as well as in the process of their Euro-Atlantic and regional integration. V4 has showed great progress by the foundation of CEFTA and various fora of political consultation. It has succeeded in surviving the years of political and organisational stagnation and recent challenges. Therefore it seems probable that the co-operation of the four countries, bound to each other by strong historical, economic and social links will be sustained and broadened by new tasks after their accession to the European Union.

(Periodizáció) A Visegrádi „Hármak”, később „Négyek” (Csehország, Lengyelország, Magyarország, Szlovákia, V4), mint szubregionális csoportosulás, illetve politikai konzultációs fórum immár tizenegy éves történetéről – a csoport 1991. januári megalakulásától napjainkig – számos elemzés látott napvilágot a hazai és külföldi szaksajtóban. Az elemzők általában egyetértenek abban, hogy a fórum története négy, egymást követő periódusra osztható. Az első az alakulás utáni két évet foglalja magába, amikor a konzultáció és együttműködés keretei kialakultak és az egyes szakterületeken megtörtént a kapcsolatfelvétel. E periódusra esik a társulási egyezmények („Európa-megállapodások”) aláírása a résztvevők és az Európai Közösségek között (1991. december), majd a Közép-Európai Szabadkereskedelmi Egyezmény (CEFTA) létrehozása (1992. február) is.

A második szakasz a stagnálás, vagy „tetszhalotti állapot” időszaka 1993-1998. A korábban létrehozott szervezeti formák ekkor gyakorlatilag nem működtek, némi kölcsönös mozgás kizárólag a védelmi és agrár-konzultációk területén volt tapasztalható. Sikeresen előrehaladt a kooperáció ugyanakkor a CEFTA keretében, amit az évtized végére komoly és kézzelfogható eredmények – intern kereskedelem liberalizálása, egymás részarányának egészséges növekedése a tagok külkereskedelmének viszonylati szerkezetében, áruszerkezet kedvező változásai, az együttműködés kiterjedése a tényező-áramlás „négy szabadságára” – jeleznek, egyszersmind érdekütközések és nézeteltérések is kísérnek (agrárviták, bővülés,

---

* BGF Külkereskedelmi Főiskolai Kar, Gazdaságdiplomácia és EU Intézet, Szakdiplomácia Tanszék, tanszékvezető főiskolai tanár, C. Sc.

intézményesítés). A harmadik periódust (1998-2004) a V4 újjáélesztéseként, újjászervezéseként írhatjuk le: ekkor az addig formálisan létező keretek tartalommal töltődtek meg, illetve új formák (pl. Visegrádi Alap) jöttek létre és intenzív konzultációs, koordinációs tevékenység folyik a résztvevők uniós csatlakozási folyamatához kapcsolódóan. Ez a szakasz a résztvevő, egyben EU-tagjelölt országok uniós csatlakozásának 2004. május 1-ére tervezett időpontjáig tart. Az ezt követő, negyedik időszakban dől el az a ma még vitatott kérdés, hogy túléli-e a csoport tagjainak EU-csatlakozását, képes lesz-e megtalálni helyét és új feladatait az akkor már EU-tag résztvevők érdekeinek szolgálatában.

(Motiváció: az elit elhatározásai, vagy objektív készletések?) A visegrádi együttműködés indítékai a napi- és a szaksajtóban gyakran egyszerűsödtek a résztvevő országok politikai elitjeinek szubjektív elhatározásaira. E megközelítésben a csoport megalakítását mindenekelőtt a rendszerváltás után a résztvevő országokban hatalomra került, jórészt humán értelmiségi háttérű vezető réteg historizáló, múltba forduló beállítódása ösztönözte (l. ehhez az 1335. évi „első visegrádi találkozóra”, továbbá az 1980-as években feléledő „Mitteleuropa-konceptióra” történő sűrű hivatkozásokat). Más nézetek szerint az együttműködés létrehozásában a KGST és a Varsói Szerződés feloszlását kísérő viták, közelebbről pedig e viták reform-kommunista résztvevőinek a blokk-együttműködés korábbi kereteinek „megszüntetve megőrzésére”, átmentésére irányuló szándékai játszottak meghatározó szerepet.

A szubjektív elem hangsúlyozása visszatér 1993-ban, a V4 „klinikai halálának” évében. Az együttműködés lanyhulását, majd több éves stagnálását kísérő médiaanyagok a jelenség döntő elindítójaként VÁCLAV KLAUS akkori miniszterelnök elutasító attitűdjét jelölik meg. Hasonló megközelítés figyelhető meg a csoportosulás 1998-tól számítható reneszánszát illetően is, amely számos elemző az akkori választásokon mind a négy országban győztes „fiatalabb, dinamikusabb, újító szellemű” vezető garnitúra közép-európai orientációjából eredeztet. S ebből már szervesen következik a jelenleg folyó jövőkép-viták egyik sugallata: az Európai Unió 2004-re elhatározott bővítésével a csoport létalapja (az uniós csatlakozás segítése) továbbá gazdasági dimenziója (CEFTA) megszűnik, maga a V4 azonban – a kormányok egyező politikai akaratából – még egy ideig, jórészt formálisan, életben tartható.

Fenti leegyszerűsítésekkel szemben jelen tanulmány szerzője azokkal ért egyet, akik (pl. BEREND, DUNAY, INOTAI, PALÁNKAI, NOVÁK) a csoport megalakulását és későbbi sorsfordulóit egyaránt objektív, a politikai szereplők javaslatait döntően meghatározó, a régiót tekintve „belsőnek” és „külsőnek” tekinthető tényezők ösztönözték.

E tényezők mindenekelőtt a csoport megalakításának motivációjában játszottak lényeges szerepet. Általánosságban elmondható, hogy a Visegrádi Négyek a regionalizmus 1990-es években indult, új szakaszának terméke. Ezt a szakaszt HURRELL, INOTAI és mások többek között azért nevezik – a folyamat 1950-es, 1960-as évekbeli, „klasszikus” periódusától megkülönböztetve – „új regionalizmusnak”, mert egyrészt az új szerveződések Kelet-Közép-, továbbá Kelet-Európában, illetve „keleti”, „vegyes” részvétellel jönnek létre, a rendszerváltásokkal összefüggésben kialakult „negatív regionalizáció” (blokk-szervezetek össze-

omlása) által hagyott biztonsági vákuumban¹, másrészt ebből következően, az újabban létrejött regionális/szubregionális csoportosulások cél- és feladatrendszerében „multidimenziós” jelleggel fonódnak össze a gazdasági és politikai-biztonságpolitikai funkciók².

Anélkül, hogy részletesen fejtegetnénk a regionális kohézió HURRELL, INOTAI, KULCSÁR, VÖLGYES és mások által bemutatott általános indítékait, megállapíthatjuk, hogy azok a V4 létrehozásában mind közrejátszottak. Közülük sem a *földrajzi* közelség, sem pedig a *történelmi-kulturális* érintkezési pontok nem szorulnak bővebb magyarázatra. A *gazdasági* és *politikai* kohéziót illetően érdemes hangsúlyozni a három államszocialista országban – különféle történelmi al-periódusokban kibontakozott – reform-mozgalmak rokon-vonásait és kapcsolatait, majd a tárgyalásos rendszerváltás azonosságait, a piacgazdasági és demokratikus átmenet induló feltételeinek hasonlóságait, továbbá a „transzformációs válságból” való kilábalás érdekében alkalmazott kormányzati politikák részbeni egybeesését. A *szervezeti* kohézió területén pedig mindenekelőtt a „közép-európai gondolat” mindhárom alapító országban gazdagnak mondható – és a bipolaritás blokk-szervezeteit túlélő – szellemi hagyományai érdemelnek figyelmet.

A szubrégió szempontjából belsőnek tekinthető készletések mellett kétségtelennek tűnik két, „külső” tényező alapvető szerepe. Az egyik az instabil szovjet/orosz politika kockázataival és a fennmaradni látszó, birodalom-újjáépítő törekvésekkel szembeni közös magatartás kialakításának igénye. A másik az a tény, hogy a szubrégió biztonságának garanciájává, egyben gazdasági, kereskedelmi, pénzügyi és kulturális vonzás-centrumává, következőképpen a kül- és külgazdaság-politikák meghatározó irányává az euro-atlanti térség, illetve annak intézményi struktúráiba való integrálódás válik. Mivel azonban a Nyugat sem a rendszerváltások előtt, sem közvetlenül azokat követően nem rendelkezett világos koncepcióval az új demokráciák törekvéseinek kezeléséről, indokolható utóbbiak törekvése a közös pozíciók kialakítására, a kollektív érdekképviseletre, valamint az integrációs szabályoknak, eljárásoknak és technikáknak szűkebb körű „begyakorlására”, a majdani EU-csatlakozás reményében és egyfajta „előiskolájaként”.

Amint a megalakulás, úgy az 1993-tól megfigyelhető lanyhulás szintén mélyebben fekvő és objektív, a cseh miniszterelnök által csupán markánsan kifejezett okokra vezethető vissza. Ezek közül fontosnak tűnik a „Szlovákia terhétől frissen megszabadult” és a nemzetközi kutatóintézetek által makrogazdasági adatait tekintve élenjárónak minősített Csehország előre mozdulása a társult országok rangsorában, illetve az erre alapozott, a visegrádi kereteket lebecsülő, a partnereket elidegenítő cseh ambíciók. Amint azonban DUNAY és WISNIEWSKI erre rámutat, a meghatározó tényező mindenek előtt a visegrádiak számára külső feltételek változásainak negatív hatása volt a csoport belső kohéziójára. Ilyen volt például az orosz belpolitika viszonylagos konszolidációja, a tagországok eltérő érdek-érintettsége a kibontakozó délszláv válság által, továbbá az Európai Közösségekhez történt első társulási egyezmények létrejötte, mint a Nyugat részéről

¹ Inotai, 1994: 28-32.

² Hurrell: 331-2.

megnyilvánuló új, differenciáltabb, az „egyéni” csatlakozás lehetőségét is magába rejtő megközelítés jelei és ígérete¹.

Ami pedig az 1997-98-as újjáélesztést illeti, ebben egyértelműen a csoport külső gravitációs központja, az euro-atlanti integráció játszott vezető szerepet. Nevezetesen az a tény, hogy a NATO 1997. évi madridi, majd az Európai Tanács ugyanebben az évben tartott luxemburgi csúcsértekezletén a két intézmény megjelölte a csatlakozási tárgyalások megkezdésére érdemesnek tartott országok körét, s a visegrádiak közül három tagország mindkét (akkor még) „első bővítési körnek” nevezett formációban szerepelt. Ez két új és konkrét feladatot jelentett a V4, mint csoport számára:

- az egyéni csatlakozási stratégiák és taktikák legalább konzultációs szintű egyeztetésének szükségét, egyben lehetőségét,
- a bővítés első köréből kimaradni látszó Szlovákia – érdekeikkel egyező – „besegetésének” feladatát.

(Néhány tapasztalat: optimum-feltételek és kihívások) A visegrádi együttműködésről, fennállásának tizenegy éve alatt számos értékelés jelent meg a résztvevő országokban és Nyugaton egyaránt. A visszatekintő bírálatok főként az együttműködés sokáig nem eléggé konkrét jellegét, a gyakorlati működés hosszan tartó „virtuális” állapotát, a külön érdekek befolyását, s az ezzel összefüggő belső vitákat vetik fel. Úgyszólván valamennyi elemzés azonos azonban annak elismerésében, hogy a csoport létrehozása az 1990 utáni, új diplomácia fontos eredménye, hiszen megalapításával sikerült elkülöníteni a rendszerváltó országok között azokat, amelyek viszonylag legkedvezőbb induló feltételekkel és leghatározottabb politikai eltökéltséggel kezdték meg a piactudományi és demokratikus átmenetet.

Ez az elkülönítő csoportképzés sikerrel járt mind a régiót részletesen nem ismerő nyugati közvélemény, mind a döntéshozók körében és – természetesen az átmenetben, integrációs elkészülésben, felzárkózásban elért tényleges eredmények mellett – hozzájárult ahhoz, hogy először az euro-atlanti kulcsintézmények tagfelvételi kritériumainak való megfelelést „előzetesen leigazoló” nemzetközi szervezetek (Európa Tanács, OECD), majd maga a NATO és az Európai Unió elsőként három visegrádi ország felé mutatott nyitottságot s ez még akkor is jelentős politikai és lélektani hatású eredmény, ha e preferenciák az EU esetében később, a csoporton kívüli tagjelöltek javára, kiegyenlítődtek. A „visegrádi diplomáciának” ez a jótékony hatása nyilvánvalóan jelen van abban is (szintén az utóbbi évek belpolitikai változásai és a felkészülési eredmények mellett), hogy Szlovákia rövid idő alatt ledolgozva hátrányát, bekerülhetett a NATO második, illetve az EU első bővítési körébe.

Ma már, a NATO 2002. szeptemberi prágai és az EU 2002. decemberi, koppenhágai csúcsértekezlete után megállapíthatjuk, hogy a csoport pozitív szerepet, játszik tagjainak euro-atlanti integrációs folyamatában. Ez vonatkozik a felkészüléssel és csatlakozási tárgyalásokkal összefüggő tapasztalat-cserére és koordinációra, közös álláspontok kimunkálására. A tárgyalásokon a V4 – a „luxemburgi hatok” és a „laekeni tizek” mellett – az EU-val szembeni érdek-megjelenítés és képviselő egyik eszközeként szolgált. (Különösen figyelemreméltó volt a csoport

---

¹ Dunay: 24-25., Wisniewski: 47-53.

egységes állásfoglalása a prágai NATO-csúcs előtt a szövetség reformjáról, továbbá az írországi referendum előtti közös államfői felhívásuk az ír választópolgárokhoz.) A csatlakozási tárgyalások záró szakaszában, különösen pedig az utolsó napok és órák kiélezett helyzeteiben (mezőgazdasági támogatások, közvetlen kifizetések, költségvetés vitái) azonban az is megmutatkozott, hogy a visegrádi keretek közötti közös érdek-képviselőnek megvannak a határai, s a külön-érdekek erősebbek lehetnek a csoport-szolidaritásnál.

Felmerül a kérdés: mennyire tekinthetjük eredményesnek a V4 működésének egyéb területeit, az utóbbi években? A kérdésre ezen előadás keretei között csak általános választ adhatunk, kiemelve néhány olyan „optimum-feltételt”, amely a ma már több, mint 20 magyar részvételű kormány szintű és szubnacionális, regionális, határmenti, eurorégiós együttműködés első évtizede után tanulságként leszűrhető¹.

1. Az egyik ilyen követelmény az együttműködésre irányuló politikai akarat folyamatosága. Ennek kinyilvánítása az 1999. májusi, pozsonyi miniszterelnöki találkozón történt meg, majd megerősítést nyert az azóta rendezett csúcstalálkozókön (Prága, 2000. június, Krakkó, 2001. június, Esztergom, 2002. június). Az együttműködés felélesztését és kiterjesztését célul kitűző pozsonyi dokumentum a kooperáció fő területei között sorolja fel többek között a kül- és biztonságpolitikát, a honvédelmet, valamint a bel- és igazságügyet. A létrehozott állandó konzultációs fórumok között rendszeresíti a kormányfők, szakminiszterek, államtitkárok, nagykövetek, külügyi szakértők találkozóit, bátorítja az államfők és parlamentek kontaktusait. Az információ-csere és közös nyilatkozatok, fellépések kiterjednek a kül- és politikai stratégiák koncepcióira, az európai válsághelyzetek közös értékelésére, a NATO-tagságból adódó, valamint az EU 2. és 3. pilléréhez kapcsolódó feladatokra.

A V4 politikai jellegének erősödése azonban mind ez ideig nem járt egyfajta „visegrádi identitás” kialakulásával. A múltból örökölt dezintegrációs hatások, valamint a résztvevők egyéb irányú kötődései (Lengyelország északi, balti, Csehország német és osztrák orientációja, Magyarország nyugati, déli és keleti szomszédsági, határmenti és eurorégiós kötődései) fennmaradtak. A csoporton belüli politikai együttműködés ez ideig nem hozott áttörést a tagok közötti kétoldalú viták (pl. Bős-Nagymaros, kedvezménytörvény) rendezésében, sőt, egyes politikailag érzékeny témák (pl. BENES-dekrétumok felvetése) – legalábbis ideiglenesen – a belső kohéziót látszott veszélyeztetni.

Egy másik alapfeltétel egy, vagy több, nagyobb léptékű, „húzó” célkitűzés, illetve program/projekt megléte. Bár feladatát és tagságát tekintve nyilvánvalóan két külön struktúráról van szó, a Visegrádi együttműködés mindmáig legjelentősebb gyakorlati eredménye a tagok közötti szabadabb kereskedelmet megvalósító CEFTA létrehozása és működtetése. Anélkül, hogy a CEFTA megvalósulásának tapasztalatait itt részletesen ismertetnénk², utalunk öt fontos eredményre. Először, a CEFTA keretei között hozott liberalizáló intézkedések kiiktatták a vámok és nem vám jellegű korlátozások nagy részét, megállították az intern kereskedelem hanyatlását és hozzájárultak az áruszerkezet javulásá-

¹ A tanulságokhoz l. Nyusztay, 2001: 2-3.

² Erről l. bővebben Majoros-Nyusztay: 60-63.

hoz. Másodsor: a könnyítések ugyanakkor nem vezettek befelé forduláshoz és nem lassították az EU-integrálódás folyamatát, ellenkezőleg, a résztvevők egymás közötti, illetve EU-val folytatott kereskedelmi kapcsolatait – a társulási megállapodások révén – egymásra ösztönző hatást gyakorolnak. Harmadsor: a tagok közötti agrárkereskedelem, a rendszeresen fellépő viták és ellentétek dacára, jelentős fejlődést mutat. Negyedsor: a CEFTA-n belüli együttműködés agendája az eltelt évek során, az árucseré mellett kiterjedt a termelési tényezők áramlására és egyéb fontos kérdésekre, pl. a dunai hajózásra, a dél-európai Stabilitási Paktum végrehajtására. Végül ötödsor: a végrehajtás sikereinek hatására megnövekedett külső érdeklődést helyesen kezelve a CEFTA eredményes és mértéktartó bővülési politikát alkalmazott.

A visegrádi együttműködés gazdaságon kívüli dimenzióit tekintve korszakos jelentőségű lehet a Nemzetközi Visegrádi Alap létrejötte. A magyar kezdeményezésre, 1 M euró tőkével létrehozott, majd 2002-ben 2,4 M euróra emelt Alap fő célja, hogy olyan, nem kormányzati finanszírozású akciókat támogasson, amelyek „elmélyítik a közép-európai térséghez tartozás tudatát”¹ és elősegítse a tagországok közötti oktatási, tudományos, kulturális és ifjúsági cseréket, valamint a határokon átnyúló kooperáció fejlesztését. (Az utóbbi két évben jóváhagyott néhány jelentős projekt felsorolását l. az 1. mellékletben.) Az Alap keretében nemrég Visegrádi Ösztöndíj program indult, elsősorban masters és doktori tanulmányok finanszírozására, 3 M euró költségvetéssel.

2. Fontos szempont a kooperáció kereteinek, céljainak és programjainak helyes megválasztása, a programok emberközelsége, az együttműködéshez szükséges források biztosítása.

A csoport működését újjáélesztő pozsonyi csúcson a V4 fő együttműködési területeihez – a fent már említett politikai témakörök mellett – a tudományt és technológiát, oktatást, kultúrát, ifjúság- és sportügyet, környezetvédelmet és infrastruktúra-fejlesztést sorolták. A 2001-2002. magyar elnökség prioritásai között kiemelten szerepelt a NATO bővítésének elősegítése, az EU közép-európai dimenziójának erősítése és a visegrádiak infrastruktúra-fejlesztési terveinek összehangolása.

Amint az 1. mellékletben közölt válogatásból is kiderül, az elmúlt években sikerült előre lépni a programok helyes kiválasztásában, előnyben részesítve az emberekhez közeli, számukra átlátható tervezeteket. Ilyen például a nagyvárosok hulladékgyűjtése, a társadalmak informatikai ellátottsága, a romaügy, vagy éppen a mozgássérültek mini-olimpiája. Az olyan jelentős akciók, mint a közös történelmi panoptikum létrehozása, vagy az 1. világháborús katonai temetők gondozása, a közös történettudat kialakítását, a feszültségek oldását szolgálják, míg a nemrég elhatározott, sokrétű ösztöndíj-program a jövő együttműködésének humán oldalát erősíthetik. Ugyancsak jelentősek az ún. „kisprojektek is”, amelyek tematikája COMENIUS életművének feldolgozásától a kishatármenti bevásárlási szokások elemzéséig terjed.

Az emberközelséget szolgálja a csoport közös honlapja és folyóirata is.

3. Fenti eredmények ellenére a V4 tevékenysége ez ideig nem vált teljes körűen ismertté a tagországok közvéleményében. Egy 2001 végén készült felmérés

---

¹ <http://www.visegrad.org/summit.htm>. p.1.

adatai szerint (l. 2. melléklet) a tagországokban megkérdezettek alig több, mint egyharmada ismeri a V4-et és csupán fele véli úgy, hogy a csoportosulásra jelenleg is szükség van. A magyar megkérdezettek az együttműködés két legfontosabb motivációs tényezőjeként a földrajzi közelséget és az EU-csatlakozás elősegítését említették és preferencia-sorrendjükben csak ezután következnek olyan „belső, visegrádi” indokok, mint a közös múlt, vagy a gazdasági érdek. Az adat, amely szerint a magyar megkérdezettek 35,7 százaléka soha nem hallott a Visegrádi Négyek tevékenységéről, aláhúzza a témáról szóló kormányzati kommunikáció javításának szükségességét.

4. További lényeges kívánalom a kooperáció rugalmas jellegének megőrzése, a szervezeti túltengés, bürokrácia elkerülése.

A Visegrádi Csoport mindmáig megőrizte laza fórum-jellegét és ellenállt az intézményesítésre irányuló kezdeményezéseknek. Ezt azonban az elemzők egy jelentős része nem erénynek, inkább fogyatéknak írja le. Egy, nemrég az USA-ban rendezett, magas szintű tudományos találkozó résztvevői például, a V4-ről adott „SWOT-analízisük” részeként, a csoport szervezeti kereteinek rugalmasságát, s az állandó intézmények hiányát olyan komoly gyengeségként állítják be, amely az együttműködést túlzott mértékben függővé teszi a résztvevő politikai személyiségektől¹. Más szerzők, pl. a lengyel WISNIEWSKI, az intézményesítést célzó kísérleteket egyes tagállamok befolyás-növelő szándékaival kapcsolják össze².

Az újjászervezéssel megszaporodó szervezési és koordinációs feladatok természetesen igénylik a szervezeti jelleg erősítését. Emiatt a csoport – szilárd elvi álláspontjának fenntartása mellett – gyakorlatilag már tett intézmény-építő lépéseket az elmúlt években. Ilyen volt például a Nemzetközi Alap munkaszerveinek és pozsonyi titkárságának létrehozása.

(Kitekintés, magyar érdekek) A tagállamok 2004. május 1-jére tervezett uniós csatlakozása új helyzetet teremt a Visegrádi Négyek és a CEFTA számára. Utóbbi jövője bizonytalannak tűnik, hiszen az EU-tagjelölt országok kilépésével csupán Románia és Bulgária ideiglenes tagsága biztosított, más, nem EU-aspiráns kelet-európai országok bevonása pedig az egyezmény teljes megújítását igényelné.

Ami a V4 jövőjét illeti, ezt az EU-csatlakozások nem látszanak veszélyeztetni. Jelenleg széles konszenzus nyilvánul meg abban, hogy a csoportnak célszerű fennmaradnia az EU-bővülés utáni időszakban is. 1993 közismert jelszavával („Visegrád halott, éljen a CEFTA!”) szemben ma inkább a CEFTA hanyatlása és Visegrád továbbélése tűnik valószínűnek.

A fennmaradást javasoló politikusok és elemzők mindenekelőtt a BeNeLux Unió példájára hivatkoznak, amely az EU-n belül is hatékony keretet ad a három ország közös érdekei képviselésének, identitásuk megőrzésének. A két szubregionális csoportosulás között el is indult a konzultáció a kis és közepes méretű országok unión belüli érdekérvényesítésének lehetőségeiről. Emellett úgy tűnik, hasznos lenne megismerkedni az Északi Tanács immár nyolc éves tapasztalataival is, különös tekintettel a nem EU-tag résztvevők irányában gyakorolt összekötő funkciókra. Valószínűnek tűnik ugyanis, hogy a V4 hasonló szerepet játszhat egyes, a

¹ Euro-Atlantic Security Workshop: 4.

² Wisniewski: 49.

visegrádi kapcsolat iránt máris komoly érdeklődést mutató olyan térségbeli államok felé, mint például Ukrajna és Horvátország. Azt azonban korai lenne megjósolni, hogy ez a kapcsolat szervezeti formát ölthet-e, azaz elvezethet-e a V4 bővüléséhez.

A magyar külpolitikában a Visegrádi Négyek jelentős helyet foglal el. Magyarország, mint NATO-tag, EU-tagjelölt és centrális elhelyezkedésű európai állam, érdekelt a régió stabilitásában és annak aktív tényezője kíván lenni. Diplomáciánk fontosnak tartja a közép-európai régió érdekeinek képviselését, s a térség kohézióját szolgáló, gyakorlatias és eredmény-orientált együttműködés fenntartását az uniós csatlakozást követően is.

Felhasznált irodalom

- BOROS, FERENC: A Visegrádi Csoport és Szlovákia. Európai Tükör, műhelytanulmányok. 60. sz. 5-9. old.
- Declaration on the Cooperation of the Republic of Hungary, the Czech and Slovak Federal Republic, and the Republic of Poland on the Road to European Integration (Visegrad, February 15, 1991), MFA, Budapest.
- DUNAY, PÁL: Regionális együttműködés Kelet-Közép-Európában: befektetés eredmény nélkül? Külpolitika, Summer 1997, Budapest, 11-41. old.
- Euro-Atlantic Security Workshop, CSIS, September 27, 2002, Workshop Report <http://www.csis.org/iac/euratl/index.htm>
- HURRELL, ANDREW: Explaining the resurgence of regionalism in world politics, Review of International Studies (1995), 21. pp. 331-358.
- INOTAI, ANDRÁS: Az új regionalizmus a világgazdaságban. Külgazdaság, 1994. No.1. Budapest.
- INOTAI, ANDRÁS: Correlations between European Integration and Sub-regional cooperation: Theoretical Background, Experience and Policy Impacts, Working Papers, Institute for World Economics, Hungarian Academy of Sciences, No. 84, Budapest, September 1997
- KULCSÁR, KÁLMÁN: East Central Europe and the European Integration, In: Szabo, Mate (ed), The Challenge of Europeanisation in the Region East Central Europe. European Studies No 2., Hungarian Political Science Association and the Institute of Political Science of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest, 1996, pp. 11-31.
- MAJOROS, PÁL, NYUSZTAY, LÁSZLÓ: The role of Visegrad 4 and CEFTA in the Euro-Atlantic Integration of the Central-Eastern European Region, In: Europe and Slovakia: Progress in Integration, Economy and Regional Politics, Proceeding of the International Conference, Faculty of Political Sciences and International Affairs, University of Matej Bel, Banska Bystrica, 1999, pp. 57-66.
- MANSFIELD, EDWARD D., MILNER, HELEN V.: The New Wave of Regionalism. International Organisation, Summer 1999, Vol. 53. Nr. 9. University of California, San Diego.
- NOVÁK, TAMÁS: Visegrad 2010. In: Kihívások MTA VKI No. 123., 1999. november.
- NYUSZTAY, LÁSZLÓ: Contribution by Prof. Laszlo Nyusztay „The role of regional and cross-border cooperation in the EU integration of East-Central Europe:

- the case of Hungary.” Panel IBD4, EU enlargement and integration, Euroregions, Cross-border cooperation programmes, CEI Economic Forum, 22 November, 2001, Trieste. <http://www.ceinet.org>
- PALÁNKAI, TIBOR: *Integration and Transformation of Central and Eastern Europe*, Corvina, Budapest, 1996.
- PERNAL, MAREK: A Visegrádi Csoport és az európai integráció. *Európai Utas*, 30. sz.
- SKODLARSKI, JANUSZ: The Origins of the Visegrad Group, In: Prucha, Vaclav (ed) *The System of Centrally Planned Economies in Central-Eastern and South-Eastern Europe after World War II and the Causes of its Decay*, University of Economics, Prague, 1994, pp. 148-156.
- Visegrad cooperation as seen by the citizen countries. Public opinion polls conducted in Czech Republic, Hungary and Poland. <http://www.visegrad-group.org/citizens.php>
- VÖLGYES, IVÁN: *Politics in Eastern Europe*, The Dorsey Press, Chicago, Illinois, 1986.
- WISNIEWSKI, RAFAL: New Challenges in Poland's Cooperation with the States of Central Europe, In: Barbara Wizimirska (ed.) *Yearbook of Polish Foreign Policy*, MFA, Warsaw, 1998.

1. melléklet

**Visegrádi Négyek: néhány 2001-2002-ben jóváhagyott projekt
a Nemzetközi Visegrádi Alap keretében¹**

	Ta- nul- mány	Kon- feren- cia	Kiad- vány	Ren- dez- vény
Hasonló megoldások a négy ország nagyvárosainak hulladék-gazdálkodásában				
A V4 társadalmainak informatikai ellátottsága és felkészültsége				
Esettanulmányok az etnikai alapú konfliktusok hatástalanításának lehetőségeiről KKE-ban				
A felsőoktatás szerepe a V4 tagállamok EU-felkészítésében				
4 visegrádi tag-régió közös folyóiratának létrehozása „KVARTETT” címmel				
Közép-Kelet-Európa/V4 közös természettudományi folyóirat				
Európai partnerség a hajléktalanság visszaszorítására				
Visegrádi Nyári Egyetem, Krakó (gazdaságpolitika)				
Roma lakosság oktatása és átképzése				
AgroWEB partnership in V4				
NATO-tagság és a hadiipar jövője a V4 országaiban				
Mozgássérültek miniolimpiája				
Határmenti kis beszerzések tapasztalatai				
KOMENIUS nyomdokain, J.K emlékek a V4-ben				
Emlékezet, nosztalgia, feledés (író-találkozó)				
Gótikus emlékek a tagországok területén				
I. világháborús katonai temetők Nyugat-Galíciában				
A Kárpátok ásványkincse				
Visegrádi közös történelmi panoptikum				

¹ <http://www.wisegradgroup.org/project.php.stranka=approved;>
<http://www.visegradfund.org/news.stm>

2. melléklet

**A V4 az állampolgárok szemében
(2001. december, felnőtt lakosság, 1000 fő)¹**

1. Hallott ön a Visegrádi Négyekről?

	Cseh Köztársaság	Magyarország	Lengyelország	Szlovákia
Igen, ismeri	32,0	35,0	27,1	52,4
Igen, de nem tudja, mi az	36,4	26,4	25,0	35,1
Nem, soha	23,7	35,7	46,7	8,4
Nem tudja	7,9	3,0	2,2	4,1

2. Gondolja, hogy ma is van célja a V4-nek?

	Cseh Köztársaság	Magyarország	Szlovákia
Feltétlenül	10,2	16,4	35,0
Bizonyára	35,4	37,4	40,9
Nemigen	19,7	9,0	7,9
Nem	6,8	6,0	0,8
Nem tudja	27,9	31,2	15,5

3. Mit gondol, miért kell a visegrádi országoknak együttműködniük?

	Cseh Köztársaság	Magyarország	Szlovákia
Földrajzi helyzet	26,3	48,4	42,6
Közös múlt	29,6	27,0	38,5
EU-csatlakozás	33,8	40,1	44,2
Gazdasági ok	20,5	28,4	34,2
Kulturális ok	12,8	3,9	15,5
Nem kell	7,3	n.a.	1,6
Nem tudja	21,8	n.a.	7,5

¹ Forrás: <http://www.visegradgroup.org/citizens.php>